

Աղետներ և ռիսկեր. տեղեկատվություն և հաղորդակցություն

REGIONAL ENVIRONMENTAL CENTER

Աղետներ և ռիսկեր. տեղեկատվություն և հաղորդակցություն

Կրթական նյութ Օրհուս կենտրոնների համար

Բովանդակություն

Հապավումներ.....	4
Ներածություն.....	5
Հիմնական քաղաճ դասերը ատեսող համակարգեր.....	7
Նախազգուշացնող և կանխատեսող համակարգեր.....	7
Ինտեգրված փրկարարական ծառայություն.....	7
Համապատասխան օրենսդրություն.....	7
Պլանավորում և քաղաքաշինություն.....	8
Միջազգային համագործակցություն.....	8
Կրթություն և իրազեկվածության բարձրացում.....	8
Չեխիայի Հանրապետության փորձը. պահպանություն և կանխարգելում.....	9
Անհրաժեշտ փոփոխություններ.....	10
Հիմնական օրենսդրական փոփոխություններ. արտակարգ իրավիճակներ.....	10
Հիմնական օրենսդրական փոփոխություններ. պլանավորում և համակարգում.....	10
Ջրհեղեղների կանխարգելում.....	12
Ռազմավարական պլանավորում.....	12
Համապարփակ կանխարգելում.....	13
Մարտավարական և գործառնական պլանավորում.....	14
Չեխիայի Հանրապետության փորձը. ընթացիկ աղետներ և պատասխանատվություններ.....	15
Նախազգուշացում (վաղ նախազգուշացնող համակարգեր, պատասխանատվություններ).....	15
Հաղորդակցություն.....	17
Տարհանում ու փրկություն.....	17
Մարդասիրական օգնություն.....	17
Անվտանգություն և վերականգնում.....	18
Սոցիալական օգնություն.....	18
Չեխիայի Հանրապետության փորձը. ջրապատնեշներ և շարժական արգելափակոցներ.....	19
Ջրապատնեշի կառուցվածք.....	19
Ջրապատնեշի մասեր.....	20
Չեխիայի Հանրապետության փորձը. այլ աղետներ.....	21
Հրապարակումներ և իրազեկվածության բարձրացում.....	22

Հապավումներ

ԱԶԳ	Ավստրիական զարգացման գործակալություն
ՔՀԿ	Քաղաքացիական հասարակության կազմակերպություն
ԱՌԿ	Ադետների ռիսկի նվազեցում
ՇՄԱ	«Շրջակա միջավայր և անվտանգություն» նախաձեռնություն
ԻՓԾ	Ինտեգրված փրկարարական ծառայություն
ՀԿ	Հասարակական կազմակերպություն
ԵԱՀԿ	Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպություն
ԿԱԵՏԲԿ	Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի տարածաշրջանային բնապահպանական կենտրոն
ՄԱԶԾ	Միավորված ազգերի կազմակերպության զարգացման ծրագիր
ՄԱԿ ԵՏՀ	Միավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական տնտեսական հանձնաժողով
ՄԱԿ ՇՄԾ	Միավորված ազգերի կազմակերպության շրջակա միջավայրի ծրագիր

Ներածություն

Այն բոլոր տարածաշրջաններում, որտեղ իրականացվում է «Շրջակա միջավայր և անվտանգություն» նախաձեռնությունը (ՇՄԱ)¹ բնական աղետները, ինչպիսիք են՝ երկրաշարժերը, սողանքները և ջրհեղեղները, ներգործություն են ունեցել մարդկանց, հասարակությունների և տնտեսությունների վրա: Թեպետ աղետներից շատերը անդրսահմանային բնույթ ունեն, սակայն հետևանքները մեծամասամբ տեսանելի են համայնքային մակարդակներում: Բնական աղետների հետևանքներն էլ ավելի են խորացնում եղանակային ծայրահեղ երևույթներից բխող շրջակա միջավայրի վատթարացումը և կլիմայի փոփոխության հաճախականությունը: Ի լրումն, մարդկանց խոցելիությունը աճում է բնակչության խտության և աղետների ռիսկերի կրճատման (ԱՌԿ)² բոլոր փուլերում (պլանավորում, մոնիտորինգ, վաղ նախազգուշացման համակարգեր, պաշտպանիչ միջոցառումներ, փրկարարական գործողություններ, վերականգնում և վերակառուցում, մարդասիրական և սոցիալական օգնություն) կառավարությունների քաղաքականության բացակայության կամ ոչ արդյունավետության պատճառով:

Տեղական մակարդակում շահագրգիռ կողմերը կարող են կարևոր դերակատարում ունենալ համայնքների կողմից աղետների հետևանքների արագ վերականգնման կարողություններն ամրապնդելու ու շրջակա միջավայրի անվտանգությունը բարձրացնելու հարցում՝ առավելագույնս իրազեկելով աղետների մասին ու քաջալերելով քաղաքացիական մասնակցությունը դրանց նախապատրաստվելու աշխատանքներում: Սակայն դրա համար անհրաժեշտ է, որ տեղական շահագրգիռ կողմերն ունենան համապատասխան գիտելիք ու կարողություններ, ինչպես նաև անհրաժեշտ է սերտ համագործակցություն տեղական իշխանությունների, քաղաքացիական հասարակության և մասնավոր հատվածի միջև, որոնցից յուրաքանչյուրը պետք է ունենա հստակորեն նշանակված պատասխանատվություններ:

Աղետների ռիսկերը կրճատելու ու մեղմացնելու նպատակով համագործակցության հաջողության համար պահանջում է ամրապնդել բոլոր շահագրգիռ կողմերի մասնակցությունը և գործընկերությունը տեղական, ազգային և տարածաշրջանային մակարդակներում, ներառյալ կենտրոնական իշխանության գործակալությունները, տարածաշրջանային և տեղական իշխանությունները, գիտական, հասարակական կազմակերպությունները (ՀԿ-ներ) և ներգրավված համայնքները:

Օրհուս կենտրոնները և բնապահպանական տեղեկատվական հասարակական կենտրոնները կարող են ծառայել որպես հաղորդակցության հարթակներ և խթանել գործընկերությունը շահագրգիռ կողմերի միջև ՇՄԱ տարածաշրջաններում: Այդ կենտրոնները ստեղծվել են Եվրոպայում անվտանգության և համագործակցության կազմակերպություն (ԵԱՀԿ) կողմից ՇՄԱ շրջանակում՝ Միավորված ազգերի կազմակերպության եվրոպական տնտեսական հանձնաժողովի Շրջակա միջավայրի առնչությամբ տեղեկատվության մատչելիության, որոշումների ընդունման գործընթացին հասարակայնության մասնակցության և արդարադատության մատչելիության մասին կոնվենցիայի (Օրհուսի կոնվենցիա) իրականացմանն աջակցելու համար: Այժմ ցանցը կազմված է ՇՄԱ տարածաշրջանների (Ադրբեջան, Ալբանիա, Բելառուս, Բոսնիա և Հերցեգովինա, Թուրքմենստան, Հայաստան, Ղազախստան, Ղրղզստան, Մոլդովա, Մոնտենեգրո, Սերբիա, Վրաստան, Տաջիկստան, և Ուկրաինա) 14 երկրների 60 Օրհուս կենտրոններից:

Օրհուս կենտրոնների կարողությունների հզորացումը հանդիսանում է ՇՄԱ աշխատանքային ծրագրերի բաղադրիչ դրա բոլոր տարածաշրջաններում՝ Կենտրոնական Ասիա, Արևելյան Եվրոպա, Հարավային Կովկաս և Հյուսիսարևելյան Եվրոպա (ՀԱԵ):

1 «Շրջակա միջավայր և անվտանգություն» նախաձեռնությունը (ՇՄԱ) ստեղծվել է 2003 թվականին՝ ԵԱՀԿ-ի, ՄԱԶԾ-ի և ՄԱԿ ՇՄԾ-ի կողմից: 2006 թվականին ՇՄԱ ամրապնդվեց ևս երկու նոր անդամների՝ ՄԱԿ ԵՏՀ-ի և ԿԱԵՏԲԿ-ի աշխատանքներով չորս տարածաշրջաններում՝ Կենտրոնական Ասիա, Արևելյան Եվրոպա, Հարավային Կովկաս և Հյուսիսարևելյան Եվրոպա:

2 Բնական աղետներին հաճախ հաջորդում են աղետները: Աղետի լրջությունը կախված է հասարակության և շրջակա միջավայրի վրա դրա ազդեցության չափից: Աղետների ռիսկերի կրճատումը ընդգրկում է աղետների պատճառական գործոնների վերլուծության ու կրճատման համակարգված ջանքեր: ԱՌԿ գործելակարգների օրինակներից են սպառնալիքների ազդեցության կրճատումը, մարդկանց ու գույքի խոցելիության նվազեցումը, հողի և շրջակա միջավայրի խելացի կառավարումը և բացասական երևույթների համար պատրաստվածության և վաղ նախազգուշացման համակարգերը:

Խթանելով ու գործողության մեջ դնելով Օրհուսի կոնվենցիայի տեղեկատվություն ստանալու, արդարադատությանը մասնակցելու և արդարադատության մատչելիության իրավունքի հիմնական սկզբունքները և ազգային ու տեղական իշխանություններին, ՀԿ-ներին և մասնավոր հատվածի ներկայացուցիչներին մեկտեղող հարթակներ տրամադրելով, մի շարք վայրերում Օրհուս կենտրոնները ծառայում են որպես ՇՄԱ նախաձեռնության մասին հանրային իրազեկման կառույցներ:

Օրհուսի կենտրոնների դերը հնրավորություն է տալիս նրանց գործնականում ներգրավվել և ներդրում ունենալ ԱՌԿ-ում: Թեպետ առանձին կենտրոնների իրական կարողությունները տարբեր են, սակայն կան որոշակի ոլորտներ, որոնց վրա կարող են կենտրոնանալ հիշյալ կենտրոնները՝ ըստ իրենց կարողությունների և փորձագիտական գիտելիքի: Շվեյցարիայի, Ֆինլանդիայի և Ավստրիայի կողմից աջակցվող «Օրհուս կենտրոնների կողմից աղետների ռիսկերի կրճատման կարողությունների ամրապնդում՝ տեղական համայնքների իրազեկվածությունը բարձրացնելու նպատակով» ՇՄԱ ծրագրի ընթացքում մի շարք կենտրոնների հետ համագործակցությունից ձեռք բերված փորձը ցույց է տալիս, որ կարգավորման կարիք ունեցող հիմնական ոլորտների թվում են հանրության կրթությունը և դիտորդական խմբերը: ԱՌԿ վերաբերյալ տեխնիկական համագործակցությունը կարող է ընդլայնվել, մասնավորապես, օրինակ՝ ռիսկի քարտեզագրում, քաղաքաշինություն և հանրության մասնակցություն: Այնուամենայնիվ, կենտրոնների ներգրավումը տարբեր է տարբեր երկրներում և կախված է յուրաքանչյուր կենտրոնի կարողություններից ու փորձագիտական գիտելիքի մակարդակից:

Մույն գրքույկը՝ Չեխիայի Հանրապետության փորձի հիման վրա, ներկայացնում է Օրհուսի կենտրոնները և ընդհանուր գծերով մեկնաբանում ԱՌԿ: Հիմնվելով առանձին կենտրոնների կողմից հասակեցված կարիքների վրա, ավելի մեծ շեշտադրում է կատարվել կրթության և տեղեկատվության տարածման վրա:

Հիմնական քաղաքական դասերը

Օրհուս կենտրոնների և այլ շահագրգիռ կողմերի համար համայնքներում աղետների ռիսկերի կառավարման և համարժեք հաղորդակցության ու իրազեկման հմտությունների վերաբերյալ ազգային վերապատրաստման մեկական դասընթացներ են կազմակերպվել «Օրհուս կենտրոնների կողմից աղետների ռիսկերի կրճատման կարողությունների ամրապնդում՝ տեղական համայնքների իրազեկվածությունը բարձրացնելու նպատակով» ՇՄԱ ծրագրի շրջանակում յոթ երկրներում՝ Ալբանիայում, Հայաստանում, Բոսնիա և Հերցեգովինայում, Ղրղզստանում, Մոլդովայում, Սերբիայում և Տաջիկստանում: Այդ աշխատաժողովների ժամանակ տեղի ունեցած քննարկումների և ձեռքբերված եզրակացությունների հիման վրա ՏԲԿ-ի կողմից պատրաստվեց քաղաքական դասերի փաթեթը, որը ներկայացվում է ստորև:

Նախագուշացնող և կանխատեսող համակարգեր

Վաղ նախագուշացնող համակարգերը նպաստում են գոհերի կանխարգմանք և նյութական վնասների նվազեցմանը: Այդ համակարգերը պետք է լինեն մշտապես գործող (առցանց 24/7), իսկ տեղեկատվական տվյալները պետք է լինեն հարմար և հեշտ հասանելի օգտագործման համար: Ժամանակակից համակարգերը առցանց ռեժիմով տպում են տվյալները (թե՛ մոնիտորինգի և թե՛ կանխատեսումների), հարմար են նաև շարժական կապի համար հարմարեցված սխեմաներով վերկայքերը: Մեկ այլ գործնական տարբերակ է հատուկ սմարթֆոնների համար նախատեսված հավելվածները:

Ինտեգրված փրկարարական ծառայություն

Խիստ կարևոր նշանակություն ունի փրկարարական բոլոր ծառայությունների ինտեգրումը: Անհրաժեշտ է ստեղծել հստակ պատասխանատվություններ նշանակող մի կառույց, որն ունի հսկողության ու հրամանների արձակման հստակ կառուցվածք: Շատ կարևոր է կանոնավոր կերպով վերապատրաստումների անցկացումը: Չեխիայի հանրապետությունում ինտեգրված փրկարարական ծառայությունը (ԻՓԾ) ղեկավարում են հրշեջ բրիգադի պաշտոնատարները, և կյանքը ցույց տվեց, որ դա շատ գործնական և արդյունավետ լուծում է: Հրշեջ բրիգադները չեխական ԻՓԾ-ի ողնաշարն են, իսկ պաշտոնատարներն ունեն փրկարարական բոլոր գործողությունները ղեկավարելու լիազորություն: Հրշեջ բրիգադները պատասխանատու են ռազմավարական և գործառնական բոլոր առաջադրանքների համար, ինչպիսին է՝ շարժական պատնեշների կառուցումը ջրհեղեղների դեպքում: Փրկարարական աշխատանքն ունի նաև սոցիալական ու հոգեբանական ասպեկտ, որտեղ պոտենցիալ դերակատարում ունեն քաղաքացիական հասարակության կազմակերպությունները (ՔՀԿ-ներ):

Համապատասխան օրենսդրություն

Կարևոր է ունենալ աղետների իրավիճակների համար գործող համապատասխան օրենսդրություն, որում սահմանված են տեղական իշխանությունների և ԻՓԾ-ի պատասխանատվությունները: Նման օրենսդրությունը թույլ է տալիս տեղական իշխանություններին՝ հարկադրել, որ աղետների տարհանման ժամանակ քաղաքացիները իրենց հետ չվերցնեն իրենց գույքը, օգտագործել մասնավոր ռեսուրսները (մեքենաներ, շինտեխնիկան) և շրջանցել որոշ ընդունված վարչարարական ընթացակարգեր (օրինակ՝ պետական գնումների ընթացակարգերը): Օրենսդրությամբ սահմանվում են նաև պատասխանատվություններ՝ կանխատեսման ու նախագուշացնող համակարգերի և պլանավորման մասին:

Պլանավորում և քաղաքաշինություն

Պետք է մշակել աղետներին արձագանքելու պլաններ՝ ազգային ու տեղական իշխանությունների մակարդակներում: Այդ պլաններում պետք սահմանել, օրինակ՝ պատասխանատվությունները, վտանգված գոտիները, տեխնիկայի պահեստները և հաղորդակցության համակարգերը:

Քաղաքաշինությունը խիստ կարևոր դեր է կատարում բնակավայրերի և քաղաքային վայրերի ճիշտ կառուցապատումը ղեկավարելու և պահպանելու հարցում: Տեղական մակարդակում պլանավորումը պետք է իրականացնել հաշվի առնելով հնարավոր աղետները և հետևելով փորձագետների առաջարկություններին: Հիմնական առաջարկությունները պետք է ընդգրկված լինեն օրենսդրության մեջ: Համենայն դեպս Հյուսիսարևելյան Եվրոպայի երկրներից շատերի օրենսդրություններում նախատեսված է հանրային մասնակցություն քաղաքաշինության մեջ, հետևաբար տեղին կլինի էլ ավելի ամրապնդել հանրության համար նախատեսված դերը:

Միջազգային համագործակցություն

ԱՌԿ շրջանակում գործում են գետավազաններին հարող տարածքներն ընդգրկող բազմաթիվ ծրագրեր: Նման մոտեցումը ավելի խելամիտ է՝ հաշվի առնելով եվրոպական գեոմորֆոլոգիայի և հիդրոլոգիայի բազմազան բնույթը: Ամենակարևոր համակարգերը, որոնցում մասնակցում է նաև Չեխիայի Հանրապետությունը, ներառում են Դանուբ և Էլբա գետերի ջրային ավազանների ծրագրերը (<http://www.ceframe.eu>):

Կրթություն և իրազեկվածության բարձրացում

Ի լրումն բնապահպանական հարցերով կրթության, ԱՌԿ-ի առանցքային ոլորտներից են նաև տեղեկությունների հաղորդումը և իրազեկվածության բարձրացումը: Այդ աշխատանքներն օգնում են խթանելու հանրային մասնակցությունը որոշումների կայացման գործընթացում, ի վերջո, որոշելով զարգացման ուղղությունները և շրջակա միջավայրի վիճակը:

Օրհուսի կենտրոնները և ՔՀԿ-ները, ընդհանուր առմամբ, կարող են խիստ կարևոր դեր կատարել հանրային մասնակցությունը աջակցելու, ինչպես նաև կրթության ու իրազեկվածության բարձրացման հարցերում օգտագործելով այնպիսի գործիքներ, ինչպիսիք են՝ գրքույկները, վեբկայքերը և վերապատրաստումները: Միջազգային գիտելիքի փոխանցմանը կարող են նպաստել նաև ՔՀԿ-ները և Օրհուսի կենտրոնները:

Չեխիայի Հանրապետության փորձը. պահպանություն և կանխարգելում

Չեխիայի Հանրապետությունում երկար ժամանակ իշխում էր շատ չափավոր կլիմա: Երկրի աշխարհագրական դիրքով պայմանավորված, այստեղ չեն ակնկալվում խոշոր բնական աղետներ, ինչպիսիք են մեծ սողանքները: Այդուհանդերձ, երկիր խոցելի է փոքր սոցանքների, երկրաշարժերի, հրաբխային ժայթքումների և խիստ ուժեղ փոթորիկների հարցում: Թեպետ երկրում տեղի են ունեցել ջրհեղեղներ, սակայն իր աշխարհագրական դիրքի և հիդրոլոգիական պայմանների շնորհիվ, դրանց եղել են միջին ծավալների և մինչև վերջերս չեն պարունակել լուրջ ռիսկեր: Զգաստանալու առաջին կոչը հնչեց 1997 թվականին, երբ Չեխիայի Հանրապետության արևելյան մասում՝ Մորավիայում տեղի ունեցավ անսպասելի և խիստ ուժեղ ջրահեղեղ: Մոնիտորինգի և վաղ նախագուշացման համակարգերի բացակայության պատճառով, ի լրումն պլանների, ընթացակարգերի, հստակ պատասխանատվությունների, հաստատված տեխնիկայի և վերապատրաստված աշխատակազմի բացակայության, փրկարարական աշխատանքները կազմված էին բացառապես չեխական բանակի կողմից ուղղորդվող հանպատրաստի աշխատանքներից: Պարզ դարձավ, որ մեծ թվով ընթացակարգեր, պլաններ և միջոցառումներ գոյություն ունեին միայն թղթի վրա, այլ ոչ գործնականում: Նյութական մեծ վնասները, ընդհուպ մարդկային զոհերը, այդ հարցի վրա սևեռեցին կառավարության և տարածաշրջանային իշխանությունների ուշադրությունը, և կատարվեցին օրենսդրական փոփոխություններ:

Մարդիկ, ովքեր չեն բնակվում Չեխիայի մայրաքաղաքում, պնդում են, որ ջրհեղեղի կանխարգելման աշխատանքները ոչինչ չի կարող այնքան լավ խթանել, որքան Պրահան հեղեղող ջրերը: Դա իրականում տեղի ունեցավ 2002 թվականին, երբ լրջորեն վնասվեց նույնիսկ ամենակենսական ենթակառուցվածքը: Պրահայի կենդանաբանական այգուն, մետրոյի համակարգին և կեղտաջրերի մաքրման կայանին (ինչպես նաև գետի ափին տեղակայված պետական գրասենյակների հեղեղումը) պատճառած լուրջ վնասի արդյունքում անմիջապես խիստ առաջնային դարձան հակաջրհեղեղային միջոցառումները և քաղաքականությունը:

Անհրաժեշտ փոփոխություններ

Քաղաք դասերից, որոնք հիշատակված էին վերը, բխում է, որ անհրաժեշտ են օրենսդրական փոփոխություններ (հիմնական լրամշակումներն ընդունվել են 2000–2003 թվականներին): Գործողության մեջ դրվեցին պլանավորման, պատասխանատվությունների բաշխման, հաղորդակցության և կանխարգելման հետ կապված միջոցառումներ:

Հիմնական օրենսդրական փոփոխություններ. արտակարգ իրավիճակներ

Միջազգային փորձի վրա հիմնված չելիսական նոր օրենսդրությունը սահմանում է երկու արտակարգ իրավիճակներ՝ վտանգի իրավիճակ և աղետի իրավիճակ:

Վտանգի իրավիճակ

Վտանգի իրավիճակ կարող է հայտարարվել Չեխիայի Հանրապետության 14 շրջաններից որևէ մեկի ներկայացուցչի (կառավարչի) կողմից: Հիմնական նպատակը վարչարարական ընթացակարգերին աջակցելն է, օրինակ՝ սարքավորումների վարձակալություն կամ գնում: Սովորաբար վտանգի իրավիճակ է հայտարարվում այն ժամանակ, երբ որևէ շրջանում տեղի է ունենում բնական աղետ, և շրջանային իշխանությունները կարող են լիովին հսկել իրավիճակը: Սակայն ջրհեղեղի դեպքում կարող է հայտարարվել վտանգի իրավիճակ հարևան շրջաններում:

Աղետի իրավիճակ

Կառավարության կողմից աղետի իրավիճակ է հայտարարվում, երբ ողջ երկրում կամ դրա մի քանի շրջաններում տեղի է ունենում լուրջ աղետ և պահանջվում են մեծածավալ հրատապ աշխատանքներ: Աղետի իրավիճակում դիմումներ են ոչ միայն վարչարարական ընթացակարգերը, այլ նաև կասկածվում կամ սահմանափակվում են որոշ քաղաքացիական իրավունքներ: Հիմնվելով 1997 և 2002 թվականներին քաղաք դասերի վրա, իշխանությունները պետք է իրավասու լինեն հարկադրելու քաղաքացիներին հեռանալ տուժած վայրերից և օգտագործելու մասնավոր սեփականություն հանդիսացող գույքը, ինչպիսիք են՝ մեքենաները ու ծանր շինտեխնիկան: Աղետի իրավիճակ կարող է հայտարարվել առավելագույնը 30 օրով, որից հետո անհրաժեշտ է ունենալ պառլամենտի հավանությունը՝ այն երկարացնելու համար: Աղետի իրավիճակը հիշյալ 30 օրվա ընթացքում կարող է դադարեցվել պառլամենտի որոշման հիման վրա:

Հիմնական օրենսդրական փոփոխություններ. պլանավորում և համակարգում

Նոր ընդունված օրենսդրությունը (1997-2012թթ.) սահմանում է աղետների իրավիճակներով զբաղվող ռազմավարական, մարտավարական ու գործառնական կառույցները: Թեպետ այդ մարմինների իրավասությունները, պատասխանատվությունները և առաջադրանքները տարբեր են, սակայն դրանք ստեղծում են մի տրամաբանական համակարգ, որը հաջողությամբ փորձարկվել է 2013 թվականի առատ ջրհեղեղների ժամանակ:

Արտակարգի իրավիճակների խորհուրդներ

Ստեղծվել են արտակարգ իրավիճակների խորհուրդներ, որոնք կազմում են տարբեր մակարդակներում բնական և մարդածին աղետներով զբաղվող պետական մարմինների մի համակարգ: Այդ խորհուրդների խնդիրները տարբերվում են՝ ըստ իրենց մակարդակների:

- Արտակարգ իրավիճակների կառավարական խորհուրդ
Արտակարգ իրավիճակների կառավարական խորհուրդը աշխատում է ամենաբարձր մակարդակում և դրա կազմում ընդգրկված են վարչապետը և ընտրված նախարարներ: Նրանք պատասխանատու են անվտանգության հետ կապված խիստ գաղտնի խնդիրների իրականացման համար (թե՛ ռազմական և թե՛ քաղաքացիական կամ հետախուզական):
- Աղետի կենտրոնական շտաբ
Այս ռազմավարական մարմնի ղեկավարին նշանակում է վարչապետը՝ ելնելով կոնկրետ իրավիճակից: Սովորաբար ղեկավար է նշանակվում ներքին գործերի նախարարը կամ պաշտպանության նախարարը: Գլխավոր շտաբը համակարգում է բոլոր աշխատանքները արտակարգ իրավիճակների կամ աղետների ժամանակ:

- Արտակարգ իրավիճակների տարածաշրջանային և երկրամասային խորհուրդներ Տարածաշրջանային և երկրամասային մակարդակներում գործում են ռազմավարական և խորհրդատվական մարմիններ:
- Արտակարգ իրավիճակների տարածաշրջանային կամ երկրամասային շտաբ Այս ռազմավարական մարմնի ղեկավարին նշանակում է կառավարիչը (տարածաշրջանային ներկայացուցիչը կամ երկրամասի կառավարիչը): Արտակարգ իրավիճակների կամ աղետների ժամանակ գլխավոր շտաբը համակարգում է բոլոր աշխատանքները՝ տարածաշրջանի կամ երկրամասի մակարդակում:
- Արտակարգ իրավիճակների մունիցիպալ գլխավոր շտաբներ Այս շտաբները աշխատում են մունիցիպալ մակարդակներում և ստեղծվում են քաղաքապետի (կամ գյուղապետի) կողմից:

Ջրհեղեղների կոմիտեներ

Արտակարգ իրավիճակների խորհրդի համակարգը ընդգրկում է մասնագիտական կոմիտեներ, որոնց ուշադրության կենտրոնում կոնկրետ աղետին առնչվող գործնական խնդիրներն են: Չեխիայի Հանրապետության պայմանների արդյունքում այդ կոմիտեներից ամենագարգացածները ջրհեղեղների կոմիտեներն են: Դրանք պատասխանատու են աղետների կանխարգելման, պլանավորման, մոնիտորինգի, ընթացիկ աղետների դեպքում՝ վաղ նախագուշացման և ռազմավարական համակարգման համար: Այդ կառույցները կազմված են հինգ մակարդակներից.

- Կենտրոնական կոմիտե (բնապահպանության նախարարությունը՝ ներքին գործերի նախարարության հետ միասին, որի նախագահը բնապահպանության նախարարն է)
- Տարածաշրջանային կոմիտեներ (ղեկավարում է երկրամասի կառավարիչը կամ տարածաշրջանային ներկայացուցիչը)
- Երկրամասային կոմիտեներ
- Քաղաքային կոմիտեներ (նախագահում են քաղաքապետները)
- Մունիցիպալ կոմիտեներ (փոքր քաղաքները և գյուղերն ունեն կոմիտեներ, որոնք վերահսկվում են համապատասխան երկրամասի կոմիտեի կողմից)

Ըստ իրենց կոնկրետ մակարդակների, այս կոմիտեները նշանակալից դեր են կատարում պլանավորման ու կանխարգելման հարցում: Դրանց դերը աղետի ժամանակ մասնակիորեն մարտավարական է, քանի որ գործառնական խնդիրների համար պատասխանատու է ԻՓՕ, որը ղեկավարվում է հրշեջ բրիգադի կողմից:

Ինտեգրված փրկարարական ծառայություն

1997 թվականին չեխական ջրհեղեղներից քաղած ամենակարևոր դասերից մեկը այն էր, որ բոլոր փրկարարական գործողությունները պետք է համակարգվեն հրամաններ արձակող մեկ կետից: Կենսական նշանակություն ունի հստակ և արդյունավետ հրամաններ արձակող և հաղորդակցության մեկ կառույցի առկայությունը, որը պետք է տեղծել նախքան աղետը: Հիմնվելով 1997 թվականի փորձի վրա, արդյունքում փրկարարական բոլոր ծառայությունները և համագործակցող մարմինները ինտեգրվեցին մեկ՝ ինտեգրված փրկարարական ծառայության (ԻՓՕ) մեջ:

ԻՓՕ-ի հիմնական բաղադրիչներ.

- Հրշեջ բրիգադներ (պրոֆեսիոնալ և կամավոր)
- Փրկարարական բժշկական ծառայություններ և փրկարարական ուղղաթիռի ծառայություն
- Պետական ոստիկանություն

ԻՓՕ-ի լրացուցիչ բաղադրիչներ.

- Չեխական բանակ (հատուկ այդ նպատակի համար ընտրված զորքեր)
- Քաղաքային ոստիկանություն
- Քաղաքացիական պաշտպանության ծառայություն
- Մունիցիպալ և պրոֆեսիոնալ այլ կազմակերպություններ (արտակարգ իրավիճակների ծառայություններ և այլն)
- ՀԿ-ներ

Բոլոր մակարդակներում հրամաններ արձակող մարմինները պրոֆեսիոնալ հրջեշ բրիգադներն են, որոնք ունեն հրամանների արձակման և հաղորդակցության իրենց սեփական կառուցվածքը (ազգային, տարածաշրջանային և տեղական մակարդակներում): Հրջեշ բրիգադի հրամաններ արձակող կետերը պատասխանատու են մարտավարական և գործառնական բոլոր առաջադրանքների համար:

(Չեխիայի Հանրապետություն)

Հրջեշ բրիգադի աշխատողները պատասխանատու են բոլոր հատուկ պաշտպանիչ տեխնիկական սարքերի և մեխանիզմների պահեստավորման և օգտագործման համար:

(Չեխիայի Հանրապետություն)

Հրջեշ բրիգադի աշխատողները պատասխանատու են բոլոր հատուկ պաշտպանիչ տեխնիկական սարքերի և մեխանիզմների պահեստավորման և օգտագործման համար:

Ջրհեղեղների կանխարգելում

Ռազմավարական պլանավորում

Քաղաքապետարանները սկսել են նախագծել քաղաքների վերականգնման ու ջրհեղեղների նույնականացված գոտիների քաղաքաշինության պլաններ և կառուցապատման պլաններ (օրինակ՝ տարածքներ, որտեղ առկա են տարբեր աստիճանի հեղեղումներ):

Ի լրումն ռիսկի ենթակա ոլորտները ներկայացնող քարտեզների, որոնք կազմված են տվյալների հավաքման և մոդելավորման վրա, օգտակար կլինի կազմել քարտեզներ, որոնց հիմքում ընկած են տեղացի բնակիչների փորձը, մասնավորապես, քաղաքային և գյուղական մակարդակներում:

Հին գյուղական բնակավայրերը, ջրաղացները և ագարակները կամ կառուցվել էին այնտեղ, որտեղ գոյություն չունեին ջրհեղեղի ռիսկ կամ եթե այդ ռիսկը կար, ապա կառուցվում էին այնպես, որ նվազագույնի հասցվեր վնասը (օրինակ՝ ջրաղացները կառուցվում էին երկայնքով, գետին զուգահեռ, բացառապես որպես պահեստ օգտագործվող ներքնահարկի ամեն կողմում կար մեծ դուռ):

Աղբյուրը՝ Պավել Չինչերա, 2015թ (Ջրհեղեղի գոտիներ)

Բնապահպանության նախարարությունը և Տ. Գ. Մասարիկի անվան ջրային ռեսուրսների հետազոտության ինստիտուտը պատասխանատու է տվյալների հավաքման ու ջրհեղեղների գոտիների քարտեզներ կազմելու համար:³ Տվյալների հիմնական աղբյուրները ջրային իշխանություններն են և քաղաքապետարանները: Այդ պաշտոնական քարտեզները օգտագործվում են կանխարգելման ու քաղաքաշինության ժամանակ և հեշտությամբ հասանելի են առցանց ռեժիմում: Ջրային ռեսուրսների հետազոտական ինստիտուտից քաղաքապետարանները կարող են ձեռք բերել պաշտոնապես ընդունված թվային քարտեզներ և տվյալներ:

Ցանկացած ռազմավարական պլանավորման կարևոր մասն են կազմում վերապատրաստումները և մոդելավորումները, քանի որ դրանք օգնում են հստակեցնելու խոչընդոտները և պոտենցիալ մարտահրավերները և ամրապնդելու հաղորդակցությունը և համակարգումը հիմնական շահագրգիռ կողմերի միջև: Պրահայի քաղաքապետարանի կողմից կազմակերպված «Բլաքաութ» 2014 (BLACKOUT 2014) եռօրյա հրամատարական կազմի վարժությունների ընթացքում հստակեցվեցին մի քանի մարտահրավերներ, որոնք արտացոլվեցին աղետների թարմացված պլաններում (օրինակ՝ կենսապահովման համակարգերից կախում ունեցող մարդկանց մոտակա հիվանդանոցներ տեղափոխելու ժամանակացույց, հաղորդակցության ցանցի պահեստային տարբերակներ և այլն):

Համապարփակ կանխարգելում

Համապարփակ կանխարգելումը հիմնված է ռազմավարական միջոցառումների վրա, որոնք ընդգրկված են օրինակ՝ բնության պահպանության համակարգերում, անտառների կայուն կառավարման և ջրահոսքերի վերականգնման մեջ: Համապարփակ կանխարգելման հարցում հաջողության հասնելու համար, մասնավորապես, անհրաժեշտ է համապատասխան կրթություն: Թիրախային խմբերում ընդգրկված են քաղաքապետարանները, տեղական ու տարածաշրջանային իշխանությունները և լայն հասարակությունը:

Ջրհեղեղներին հրաշալիորեն դիմակայում է գետի բնական հոսքը կամ բնական վիճակը հիշեցնող գետի հոսքը: Հետևաբար, մի շարք պետական քաղաքականություններ աջակցում են բնական տեսքի՝ այսինքն, գետի հոսքի և ջրահոսքերի բնական վիճակի վերականգնմանը: Այդուհանդերձ, գյուղական ու քաղաքական իշխանություններին համոզելու համար անհրաժեշտ է ինտենսիվ կրթություն, որպեսզի բետոնե կառույցներ կառուցելու փոխարեն նրանք նախընտրեն գետերի և ջրահոսքերի վերականգնումը:

Աղբյուրը՝ Յիզերյան լեռներ. գետի բնական հոսք: Ֆրանսիշեկ Պելլ, 2016թ. լուսանկարվել է սմարթֆոնով:

³ <http://www.dibavod.cz/70/prohlizecka-zaplavovych-uzemi.html>

Նախքան ծրագրի իրականացումը
(Մարադիս)

Ծրագրի իրականացումից հետո
(Մարադիս)

Հողերի պետական գրասենյակը առանձնահատուկ դեր է կատարում ջրհեղեղների համապարփակ կանխարգելման համար: Ի լրումն այլ պատասխանատվությունների (աջակցություն հողի սեփականատերերի կողմից հողի ռացիոնալ կառավարմանը, գյուղատնտեսական նշանակության հողերի պահպանություն, մարդկանց համար հողի մատչելիության ապահովում, բնության պահպանում և աջակցություն կյանքի ավելի լավ պայմաններին գյուղական վայրերում), գրասենյակը պատասխանատու է Չեխիայի Հանրապետության ջրերի կառավարման համար: Նպատակը լանդշաֆտի և գյուղերի պաշտպանությունն է հեղեղումների բացասական հետևանքներից, չմոռանալով, որ Չեխիայի գյուղատնտեսական հողերի մոտավորապես 50 տոկոսը համարվում են խոցելի: Ի լրումն ջրերի կառավարման մոնիտորինգի, գրասենյակը իրականացնում է մի շարք ծրագրեր՝ ուղղված բնական լանդշաֆտի վերականգնման ընդլայնմանը:

Աղբյուրը՝ Հողերի պետական գրասենյակ, Չեխիայի Հանրապետություն, 2016թ

Մարտավարական և գործառնական պլանավորում

Պատասխանատվությունների և համապատասխան գործադիր մարմինների հետ կապված որոշումներ կայացնելիս ու պլանավորելիս պետք է ընդգրկել բոլոր շահագրգիռ կողմերին, ներառյալ ջրհեղեղների կոմիտեներին, քաղաքապետարաններին, ՀԿ-ներին, ինչպես նաև ԻՓԾ ներկայացուցիչներին: Պլանավորման գործընթացում խիստ կարևոր են բաց հաղորդակցությունը և հանրության մասնակցությունը: Հետաբար, Օրհուս կենտրոնները որոշակի դերակատարում ունեն պլանավորման գործընթացում՝ ողջ հանրության մասնակցությունն աջակցելու և ապահովելու հարցում:

Պլանավորման գործընթացի արդյունքում պետք է կազմվեն աղետների համապատասխան պլաններ, որոնցում ընդգրկված են պատասխանատվությունները, տեխնիկական միջոցները, անհրաժեշտ մեքենաների պահեստը և կիրառելի քարտեզների ստեղծումը: Աղետների պլանները սովորաբար կազմված է երեք մասից.

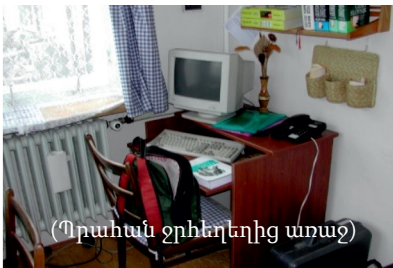
- Տեխնիկական մաս, որտեղ սահմանված են ջրհեղեղների գոտիները, կենսական նշանակության օբյեկտները, խիստ խոցելի օբյեկտները, պաշտպանության ենթակա (կամ ոչ ենթակա) տարածքները, ինչպես նաև ինչպես է իրականացվելու այդ պաշտպանությունը և վտանգի որ մակարդակում:
- Կազմակերպչական մաս, որտեղ նկարագրվում են ինստիտուցիոնալ և անձնական պատասխանատվությունները, հրամանների և հսկողության համակարգերը և հաղորդակցության միջոցները ու պատասխանատու անձանց մասին կոնտակտային տեղեկությունները:
- Քարտեզներ, որտեղ ներկայացված են տեխնիկական մասում նշված բոլոր օբյեկտները և տարածքները (ջրհեղեղների գոտիներ, վտանգավոր տարածքներ, կենսական նշանակության օբյեկտներ, տարհանման կետեր և այլն):

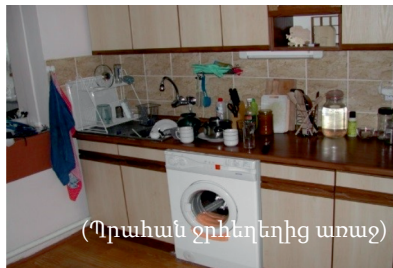
Չեխիայի Հանրապետության փորձը. ընթացիկ աղետներ և պատասխանատվություններ

Նախազգուշացում (վաղ նախազգուշացնող համակարգեր, պատասխանատվություններ)

Արդյունավետ վաղ նախազգուշացնող համակարգն առանցքային նշանակություն ունի նյութական կորուստները սահմանափակելու և մարդկային զոհերից խուսափելու համար: Չեխիայի Հանրապետությունում 1997 և 2000 թվականների խոշոր ջրհեղեղների ժամանակ գործող վաղ նախազգուշացնող համակարգերի բացակայության պատճառով առաջացան հսկայական նյութական կորուստներ և, նույնիսկ, մարդկային զոհեր: 1997 թվականին Մորավիայում հեղեղումների ընթացքում մարդկանց տները ծուղակ էին դարձել նրանց համար և նրանց ստիպված էին փրկել չեխական բանակի ուղղաթիռների օգնությամբ: 2002 թվականին Պրահայում քառսային իրավիճակ էր, իսկ Պրահայի մետրոյի հեղեղումից մի քանի ժամ առաջ Պրահայի քաղաքապետը պնդում էր, որ «Իրավիճակը հրաշալի է»:

(Պրահան ջրհեղեղից առաջ)

(Պրահան ջրհեղեղից առաջ)

Աղբյուրը՝ Պավել Չինչերա, 2002թ.

(Պրահան ջրհեղեղից հետո)

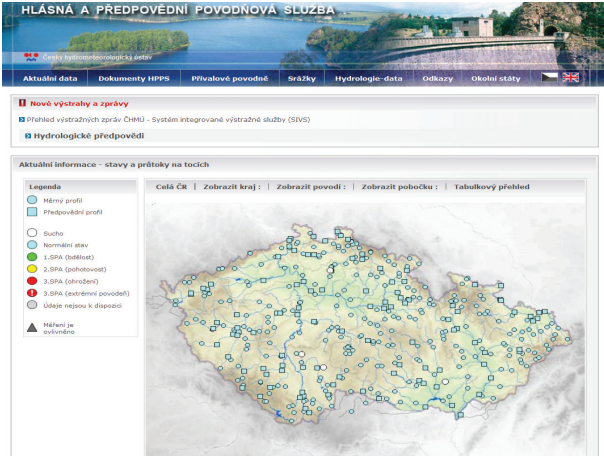

(Պրահան ջրհեղեղից հետո)

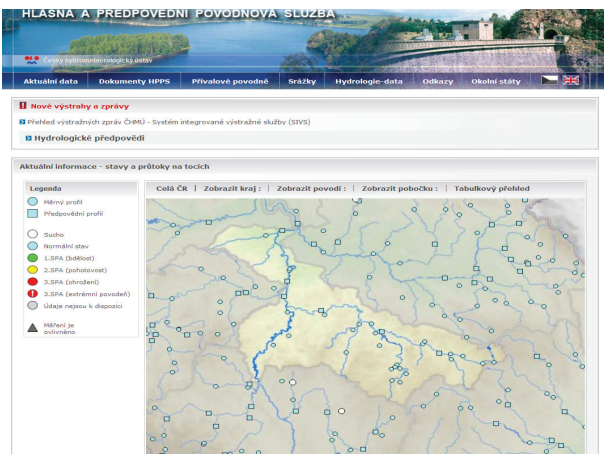
(Պրահան ջրհեղեղից հետո)

Քաղված դասերի գինը շատ բարձր էր: Այդ ջրհեղեղից հետո մշակվեց և գործողության մեջ դրվեց մոնիտորինգի և վաղ նախազգուշացման առցանց համակարգ: Չեխիայի հիդրոոգերևութաբանական ինստիտուտը պատասխանատու է մոնիտորինգի ու վաղ նախազգուշացման համակարգերի և ահազանգերի ուղարկման համար: Մոնիտորինգի բոլոր զեկույցները և վաղ նախազգուշացման համակարգի բոլոր տվյալները հասանելի են առցանց, հետևաբար, բոլոր քաղաքացիները և փոքր քաղաքների իշխանություններն ունեն տեղեկությունների անկախ հասանելիություն և կարող են ձեռնարկել համապատասխան քայլեր:

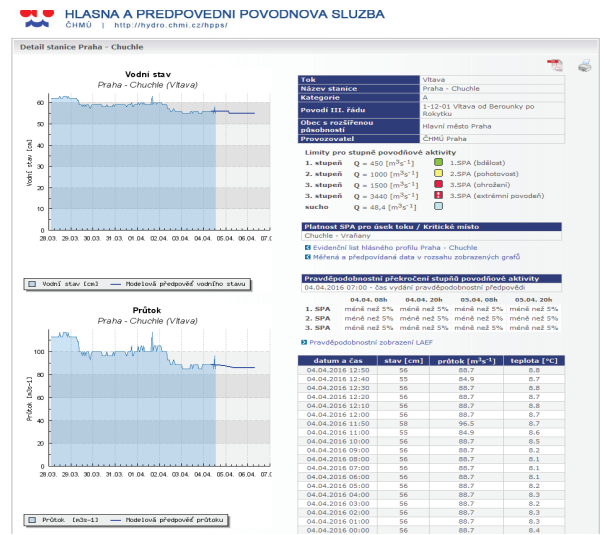
Մոնիտորինգի և վաղ նախազգուշացման համակարգը մշտապես աշխատում է իրական ժամանակում և հասանելի է առցանց: Այն շատ հեշտ է օգտագործման համար, օգտագործում է պարզ գծապատկերներ և տրամադրում է տեղեկություններ, որոնք թարմացվում են յուրաքանչյուր 30 րոպեյն մեկ: Համակարգը ընդգրկում է ողջ երկիրը՝ յուրաքանչյուր գետի վրա տեղադրված մոնիտորինգի կայաններով:

Աղբյուրը՝ Պավել Չինչերա, 2015թ. (Ջրհեղեղի գոտիներ)

Քանի որ հեղեղումները սովորաբար ազդում են գետի ամբողջ ջրավազանի վրա, ապա ջրհեղեղի հոսքը պետք է մոնիտորինգի ենթարկվի տարածաշրջանային հեռանկարից: Թեպետ մոնիտորինգի և վաղ նախազգուշացման համակարգը լավ է աշխատում, սակայն այն ունի սահմանափակումներ, որոնք անհրաժեշտ է հաշվի առնել: Խնդիրներ կարող են ծագել գետի վերին հոսանքներում, որտեղ հեղեղումը կարող է շատ արագ տեղի ունենալ՝ տեղական իշխանություններին տալով շատ սահմանափակ ժամանակ համապատասխան միջոցառումները գործողության մեջ դնելու համար:

Աղբյուրը՝ Պավել Չինչերա, 2015թ. (Ջրհեղեղի գոտիներ)

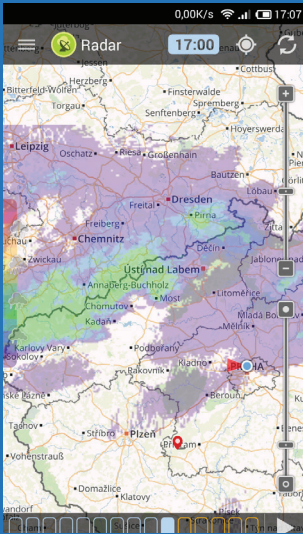

Ջրի մակարդակի և ծավալի մասին տեղեկություններ են տրամադրում առանձին կայաններ, օգտագործողներին հնարավորություն տալով համեմատել ընթացիկ վիճակը սպառնալիքի տարբեր վիճակների հետ և ներկայացնելով գալիք ժամերի հստակ կանխատեսումը: Ողջ տեղեկատվությունը ներկայացվում է պարզ

գծապատկերների, աղյուսակների և գծագրերի տեսքով, որոնք օգտագործողներին, ովքեր ենթադրվում է, որ հիդրո մասնագետներ չեն, տրամադրում են համապատասխան և ամենավերջին տեղեկությունները ընթացիկ իրավիճակի և հնարավոր սպառնալիքների մասին:

Աղբյուրը՝ Պավել Չինչերա, 2015թ. (Ջրհեղեղի գոտիներ)

Թեպետ վերը նկարագրված մոնիտորինգի և վաղ նախազգուշացման համակարգը (որը լիովին ֆինանսավորվում էր ԵՄ-ի կողմից) լուրջ առաջընթաց է գրանցել, սակայն դեռևս խնդրահարույց է ուժեղ հեղեղումների մասին վաղ նախազգուշացումը: Նման դեպքերի մասին վաղ նախազգուշացնելու համար Չեխիայի հիդրոտեղեկության համակարգը ինստիտուտը կառուցել է անձրևների ժամանակակից երկու ռադարներ, որոնք ամբողջությամբ ընդգրկում են Չեխիայի Հանրապետությունը և դրա հարևան տարածքները: Ռադարներն ամբողջովին թարմացվեցին 2015 թվականին և այժմ տրամադրում են առցանց մոնիտորինգի և կանխատեսման ծառայություններ, որոնք հեշտությամբ հասանելի են ինտերնետում: Մասշեյի է նաև անվճար շարժական կապի պարզ հավելված:

Պատկերված է ամառաֆոնի էկրանը (ժամը 17:00, դեկտեմբերի 11, 2015 թ.) ցույց է տալիս ընթացիկ տեղումները և անձրևները Չեխիայի

Հանրապետությունում և Գերմանիայի հյուսիս արևելքում:

Պարզ մոդելավորումը ցույց է տալիս, թե ինչպես շարժվում անձրևային եղանակը: Գունավորման պարզ կոդը ցույց է տալիս տեղումների ինտենսիվությունը:

Շտապությունը և հավելվածը մատչելի են անվճար:

Աղբյուրը՝ Պավել Չինչերա, 2015թ.

Հաղորդակցություն

Հաղորդակցությունը ներառում է.

- 1) Գործառնական հաղորդակցություն իշխանությունների (քաղաքապետարաններ, ԻՓԾ և այլն) միջև, որը նկարագրվում է աղետների պլաններում:
- 2) Տուժած վայրերում իշխանությունների և քաղաքացիների միջև հաղորդակցությունը և տեղեկատվությունը, որը ներառում է հիմնական տեղեկատվության հոսքը իշխանությունից դեպի քաղաքացիներ (հրահանգներ, ահազանգեր, տարհանման կետերի մասին տեղեկություններ, մարդասիրական օգնություն և այլն): Օգտագործվում են տարբեր միջոցներ, ներառյալ բարձրախոսներ և շչակներ փողոցներում, ուղերձներ շարժական կապի միջոցով, ինտերնետ և ռադիո հաղորդումներ:
- 3) Իշխանություններից աղետից չտուժած քաղաքացիներին տրամադրվող տեղեկությունները (ընթացիկ իրավիճակի, սահմանափակումների մասին, հրահանգներ և այլն), որոնք տարածվում են զանգվածային լրատվամիջոցներով (թերթեր, հեռուստացույց, ռադիո, ինտերնետ):

Տարհանում ու փրկություն

Տարհանումը և փրկարարական ծառայությունները տրամադրվում են ԻՓԾ-ի կողմից: Քանի որ կանխարգելումը և վաղ նախազգուշացման համակարգերը խիստ զարգացած են, ապա ենթադրվում է, որ բարելավման կարիք ունեն փրկարարական աշխատանքը: Տեսագրությունները, որոնք ցույց են տալիս, թե ինչպես էին ռազմական ուղղաթիռները տարհանում մարդկանց նրանց տների տանիքներից, փաստում են, որ անհրաժեշտ է բարելավել պլանավորումը և որ, ցավոք սրտի, նախազգուշացումները համարժեք չէին:

Մարդասիրական օգնություն

Առաջին մարդասիրական օգնությունը սովորաբար տրամադրվում է տեղական կամ տարածաշրջանային իշխանությունների կողմից՝ համագործակցելով մարդասիրական հարցերով զբաղվող ՀԿ-ներով: Օգնությունը բաշխվում է տարհանման կենտրոններում (սովորաբար դպրոցներում), որտեղ մարդկանց տրամադրվում է խմելու ջուր, սնունդ, տաք հագուստ և ծածկոցներ՝ հիգիենիկ և սանիտարական պարագաների հետ միասին: Այն բանից հետո, երբ լուծվում են անմիջական խնդիրները և մարդիկ կարող են վերադառնալ իրենց տները, առաջանում է սոցիալական ծրագրերի և վերականգնողական աշխատանքներին օգնելու կարիք: Չեխական փորձը ցույց է տվել, որ այս փուլում հոգեթերապիայի

անհրաժեշտություն չկա: Այնուամենայնիվ, առաջարկվում է խորհրդատվություն տրամադրել հետագա փուլերում՝ պոտենցիալ հետտրավմատիկ խանգարումները կարգավորելու նպատակով, որոնց ախտանշանները դիտարկվել են այն մարդկանց մոտ, ում տները տուժել էին աղետի ժամանակ՝ նույնիսկ մի քանի տարի անց աղետից հետո:

Անվտանգություն և վերականգնում

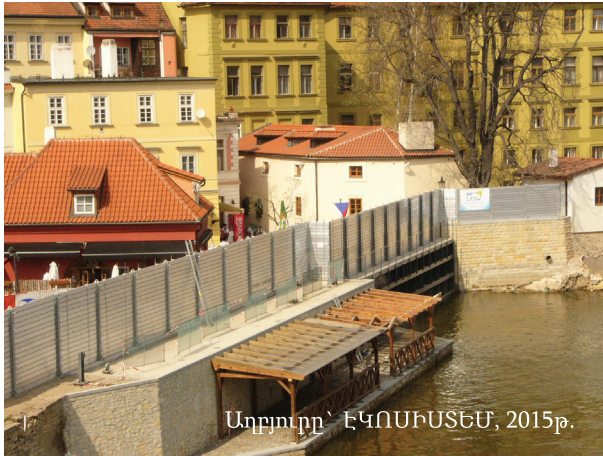
Աղետից հետո կարևորվում է անվտանգության հարցը: Պատշաճ կերպով իրականացված անվտանգության միջոցառումները կարող են օգնել համոզելու մարդկանց, որ նրանք կարող են հեռանալ իրենց տներից՝ առանց մտավախության, որ կգողանան իրենց ունեցվածքը, այդ վստահությունը կօգնի նաև հեշտացնելու տարիանում: Գույքի անվտանգության հետ կապված միջոցառումներ պահանջվում են նաև վերականգնման և վերանորոգման աշխատանքները սկսելուց առաջ: Սովորաբար անվտանգությունը ապահովվում է ոստիկանության կողմից՝ համագործակցելով այլ մարմինների հետ, օրինակ՝ բանակ կամ քաղաքային ոստիկանություն, իսկ որոշ դեպքերում պայմանագրային հիմունքներով կարող են ներգրավվել անվտանգության ծառայություններ տրամադրող մասնավոր ընկերություններ: Անհրաժեշտ են ճշգրիտ հրահանգներ, որոնք սահմանում են, թե ինչպես է գործելու անվտանգության անձնակազմը առողջության համար վտանգավոր իրավիճակներում (աղտոտված ջրի, վարակների դեպքում):

Աղետից անմիջապես հետո սկսվում են վերանորոգման աշխատանքները: Աղետների պլաններում նկարագրված են կոնկրետ առաջնահերթություններ և միջոցներ յուրաքանչյուր տարածքի համար: Սովորաբար մասնավոր տները վերանորոգում են դրանց սեփականատերերը՝ ապահովագրական ընկերությունների միջոցների հաշվին: Ապահովագրական պայմանագրերը կարող են խնդիրներ առաջացնել այն երկրներում կամ տարածաշրջաններում, որտեղ չի գործում կոմերցիոն ապահովագրությունը: Նման դեպքերում անհրաժեշտ է աջակցություն կառավարության կամ տարածաշրջանային մակարդակով, և պետք է մշակել կառավարության կամ տարածաշրջանային քաղաքականություններ:

Սոցիալական օգնություն

Ստանդարտ սոցիալական ծրագրերից բացի, կարևոր դեր կարող են կատարել բնական աղետից տուժած տարածքների աջակցության կառավարության հատուկ ծրագրերը: Աղետների պլաններում կարող են նկարագրվել նաև տարածաշրջանային կամ տեղական նշանակության սոցիալական ծրագրերը, որոնք միտված են տուժած տարածքներում կյանքի նորմալ հունը հնարավորինս արագ վերականգնելուն: Խիստ կարևոր է հոգեբանական օգնությունը վերականգնման և հետագա փուլերում: Չեխական փորձը ցույց տվեց, որ նման օգնությունը կարող են տրամադրել հրշեջ բրիգադների կողմից վարձվող մասնագետները կամ ՀԿ-ները: Չպետք է մոռանալ, որ ըստ չեխական փորձի և վիճակագրության, ինքնասպանությունների դեպքերը ավելանում են աղետից հետո՝ երկու տարվա ընթացքում:

Չեխիայի Հանրապետության փորձը. ջրապատնեշներ և շարժական արգելափակոցներ

Աղբյուրը՝ ԷԿՈՄԻՍՏԵՄ, 2015թ.

Չեխական քաղաքները պաշտպանելու համար լայնորեն օգտագործվում են չեխական «ԷԿՈՄԻՍՏԵՄ» ընկերության կողմից պատրաստված շարժական արգելափակոցները: «ԷԿՈՄԻՍՏԵՄ»-ի տեխնոլոգիայով կառուցվում են ցանկացած երկարությամբ ուղղահայաց շարժական պատեր, որոնք կարող են դիմակայել ջրի ալիքներին: Համակարգը կազմված է երկու հիմնական մասերից՝ ամուր չշարժվող հիմքից և շարժական պատնեշներից:

Ստորգետնյա պատը պաշտպանում է տարածքը ստորգետնյա ջրերից, որոնք բարձրանում են ջրհեղեղի մակարդակին գուգահեռ: Այդ պատի խորությունը կախված է հիմնաժայռերից և արգելապատնեշի բարձրությունից: Շարժական

արգելափակոցի անշարժ մասերի առանձնահատկություններից են ստորջրյա պատի կցամասերը՝ կողային հարմարանքները, խարսխասալերը և ցածր փակադակի բնիկը: Կողային հարմարանքները օգտագործվում են շարժական արգելափակոցը անշարժ մասին ամրացնելու համար: Խարսխասալերն օգտագործվում են շարժական ամրակները (հայտնի են որպես շարժական հենարաններ) ամրացնելու համար: Խարսխասալերի միջև կարող է լինել հատակային շեմք՝ պողպատից կամ քարից, կամ հարթ մակերես, որի մեջ տեղադրվում են հորիզոնական գերանափականները: Չշարժվող բոլոր մասերը պատրաստված են բարձրորակ չժանգոտվող պողպատից: Շարժական արգելափակոցները հաճախ տեղադրվում են գոյություն ունեցող հոծ պատի վրա, որը ապահովում է բնական հոսքի պաշտպանությունը:

Ջրապատնեշի կառուցվածք

Աղբյուրը՝ ԷԿՈՄԻՍՏԵՄ, 2015թ.

Շարժական արգելափակոցի մասերը կազմված են շարժական ամրակներից, գերափականներից ու ձգող սարքերից: Շարժական ամրակները եռակցված երկտավր պողպատյա ամրակներ են, որոնց մեջ տեղադրվում են գերանափականները: Մակերեսի պաշտպանության օգտագործվում է ցինկապատման տաք մեթոդը, իսկ խարսխասալերին ամրացվում են պտուտակներով: Դրանք նախագծված են 50, 90 կամ 100 մ լայնությամբ գերանափականներ պահելու համար: Արգելափակոցի բարձրությունը միշտ ավելի բարձր է, քան ընտրված տեսակի գերանափականի բարձրությունը: Մինչ այժմ կառուցված շարժական ամրակների բարձրությունը 6,270 մ է: Մինչև 2,600 մ բարձրությամբ շարժական ամրակները

կառուցվում են առանց կողային հենարանների, իսկ ավելի բարձր շարժական ամրակների համար անհրաժեշտ են հենարաններ:

Ջրապատնեշի մասեր

Աղբյուրը՝ ԷԿՈՍԻՍԵՄ, 2015թ.
(Ջրապատնեշի մաս)

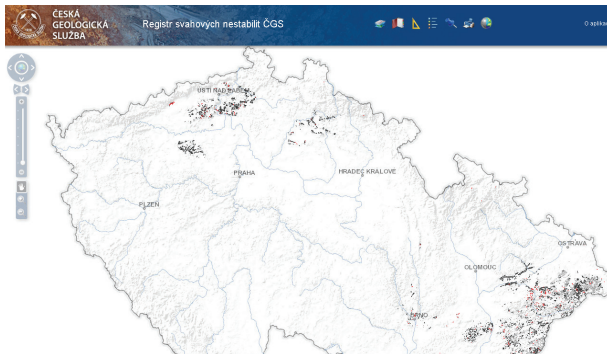
Գերանափականները ունեն սնամեջ կառույցվածք և պատրաստված են $AlMgSi0.7$ ալյումինե ձուլվածքից: Մամլված առարկաները ունեն 50/215, 90/165, 100/200 կամ 150/200 մմ չափսեր: Դրանք առանձնանում են EPDM պրոֆիլի եռակցմամբ և ունեն տարբեր երկարություններ, մեծամասամբ մինչև 3,600 մմ: Ավելի երկար գերանափականներ չեն օգտագործվում պահեստավորման և դրանց օգտագործման հետ կապված հարցերի պատճառով: Դրանց առանձին տեսակների ընտրությունը կախված է գերանափականների տեղադրման վայրից և արգելափակոցի բարձրությունից: Գերանափականների միջև կատարյալ հերմետիկություն ապահովելու նպատակով ձգող սարքերը դրվում են շարժական ամրակների և կողային հենարանների վրա՝ առանձին գերանափականները ձգելու համար: Եթե արգելափակոցները չունեն ստորին մեկուսացման շեմք,

ապա ստորին գերանափականն ունենում է լրացուցիչ մանրաձևակոտկեն շեմքային մեկուսացում, որը հնարավորություն է տալիս հավասարակշռել ավելի մեծ անհարթությունները՝ մինչև 15 մմ:

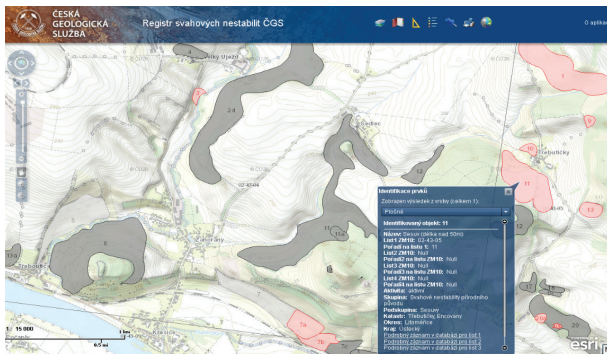
Ի լրումն առավելագույն ձգելու և ամրության, այս տեսակի արգելափակոցներն ունեն այլ առավելություններ: Այն վայրերում, որտեղ տեղադրված են արգելափակոցներ, գրեթե տեսանելի չեն չշարժվող ամրակցված մասերը: Դրանք տեղանքի մեջ այնպես են կառուցված, որ աննկատ են մնում: Ջրապատնեշի տեղադրումը արագ է և հեշտ և կարելի է կատարել նույնիսկ առանց նախնական ուսուցման: Շարժական արգելափակոցները որևէ մեխանիզմ չեն պահանջում: Նույն երկարություն ունեցող գերանափականները կարելի է փոխարինել մեկը մյուսով, և, հետևաբար, հնարավոր չէ դրանք սխալ դնել տեղադրման ընթացքում: Օգտագործված նյութերի որակի շնորհիվ, չկա չշարժվող մասերի պահպանության կարիք, իսկ շարժական մասերը կարելի է հեշտությամբ պահեստավորել: Գերանափականները կարելի է պահեստավորել իրար վրա դնելով, իսկ շարժական ամրակները՝ պահեստի կրկնատակերի վրա: Դրանք կարող են բեռնվել բեռնատար մեքենաների վրա՝ տեղադրումը արագացնելու համար: Պահեստավորման ընթացքում կարիք չունեն պահպանման և բավարար է միայն արտաքին ստուգումը:

Չեխիայի Հանրապետության փորձը. այլ աղետներ

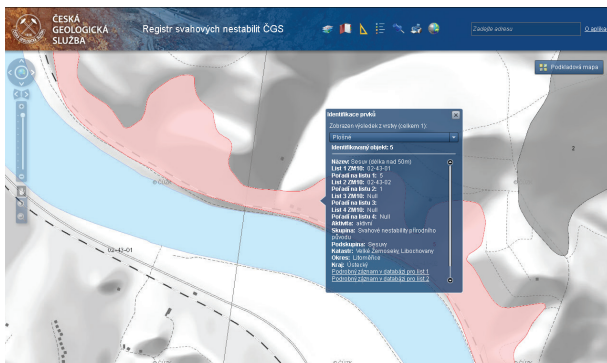
Չեխիայի Հանրապետության աշխարհագրությամբ և երկրին բնորոշ լանդշաֆտով պայմանավորված, բավականին հազվադեպ երևույթ են այլ տեսակի բնական աղետները: Բացառություն են կազմում սողանքները, որոնք բավականին տարածված են և լուրջ սպառնալիք են ստեղծում ենթակառուցվածքի և գյուղերի համար: Չեխիայի երկրաբանական ծառայությունը, որը պատասխանատու է երկրաբանական քարտեզագրման համար, ստեղծել է գոյություն ունեցող և պոտենցիալ սողանքների առցանց ռեեստր: Այս ռեեստրը ծառայում է որպես պլանավորման գործիք՝ թե՛ իշխանությունների և թե՛ մասնավոր համար, հասանելի է ինտերնետում և թարմացվում է կանոնավոր կերպով:

Աղբյուրը՝ Չեխիայի երկրաբանական ծառայություն, 2014թ. (Լանջերի անկայությունների ռեեստր. երկրի ընդհանուր պատկերը)

Աղբյուրը՝ Չեխիայի երկրաբանական ծառայություն, 2014թ. (Լանջերի անկայությունների ռեեստր. տեղական պատկեր)

Աղբյուրը՝ Չեխիայի երկրաբանական ծառայություն, 2014թ. (Լանջերի անկայությունների ռեեստր. մանրամասն պատկեր)

Թեպետ ռեեստրը ժամանակակից գործիք է, սակայն դա չի նշանակում, դրա կիրառությունը տեղին է բոլոր դեպքերում: Դրա ոչ պատշաճ ձևով օգտագործելու օրինակներից մեկը Հյուսիսային Մորավիայում Դ8 մայրուղու կառուցումն էր, որի ժամանակ պլանավորված ճանապարհին անցնում էր սողանքներ ունեցող տարածքի մեջտեղով: Երկրաբանների և բնապահպանական փորձագետների նախագրուշացումները հաշվի չառնվեցին, տեղի ունեցավ սողանք և շինարարությունը կանգնեցվեց ավելի քան մեկ տարով: Այս օրինակը ցույց է տալիս, որ նման գործիքները կարող են օգտագործվել ՀԿ-ների կողմից՝ իրենց դիտորդական աշխատանքներում, թեպետ ներկայացված դեպքում նախագրուշացումներին լուրջ չվերաբերվեցին:

Հրապարակումներ և իրազեկվածության բարձրացում

Հրապարակայնությունը, կրթությունը և իրազեկվածության բարձրացումը այն հիմնական ոլորտներն են, որտեղ Օրհուսի կենտրոնները կարող են իսկապես օգտակար լինել ԱՌԿ-ի առումով: Ինչպես նշվել է վերը, կրթությունը վերաբերելու է տարբեր թիրախային խմբերին և ունենալու է մի քանի նպատակ: Լանդշաֆտի կառավարման, բնության պահպանության, գյուղատնտեսության և անտառտնտեսության հետ կապված անհրաժեշտ փոփոխությունները դժվար կլինի իրականացնել, եթե չլինեն տեղեկացված ու ակտիվ շահագրգիռ կողմեր ազգային, տարածաշրջանային և տեղական մակարդակներում: Օրհուս կենտրոնների գործունեության կարևոր ոլորտներից է հանրային լսումների, աշխատաժողովների և վերապատրաստումների կազմակերպումը և իրազեկվածության բարձրացումը՝ գիտահետազոտական ինստիտուտների, համալսարանների և ՀԿ-ների հետ սերտորեն համագործակցությամբ:

Հիմնվելով չեխական փորձի վրա, խորհուրդ է տրվում կրթական կամ հրապարակայնության ծրագրերում ներառել հետևյալ թեմաները.

- Համապարփակ կանխարգելում՝ լանդշաֆտի կառավարման, բնության պահպանության, գյուղատնտեսության ու անտառտնտեսության ոլորտների փոփոխությունների միջոցով:
- Հունների և ջրահոսքերի վերականգնում:
- Քաղաքի վերականգնման քաղաքականություն:
- Ռիսկային տարածքների հետ կապված քաղաքաշինություն (ջրհեղեղների գոտիներ):
- Նախագուշացնող համակարգեր (գործունեություն և սահմանափակումներ):
- Պաշտպանություն և փրկարարական տեխնոլոգիաներ ու լավագույն գործելակարգեր:
- Գործնական առաջարկություններ ու խորհուրդներ աղետներից տուժած բնակչությանը:
- Հանրության մասնակցություն աղետի պլանավորման նախապատրաստական աշխատանքներում:

Հաջորդ բաժիններում ներկայացված են մի քանի գործնական խորհուրդներ և ընդհանուր կանոններ, որոնք հիմնված են առցանց հրապարակումների հարցում հեղինակների ունեցած փորձի վրա: Դրանք նախատեսված են օգնելու Օրհուս կենտրոնների կողմից այնպիսի տեղեկությունների հրապարակմանը, որը հաշվի կառնվեն թե՛ փորձագետների և թե՛ լայն հասարակության կողմից: Մա շատ կարևոր է վերկայքերի վարման համար, որտեղ արձարժվում են բնապահպանական բարդ հարցեր:

Տեղեկատվության անաչառ մշակում և օբյեկտիվության ապահովում

Շահերի պաշտպանության աշխատանքը կարևոր է, սակայն կա նաև հետագա աշխատանքի կարիք՝ յուրաքանչյուր Օրհուս կենտրոնի կողմից կարևոր հարցերի մասին հստակեցված տեղեկությունների հասանելիությունը մեծացնելու նպատակով: Նորությունները և տեղեկատվությունը, օրինակ, կարող են տարանջատվել մեկնաբանություններ պարունակող հոդվածներից: Աշխատանքի այս կանոնը կնպաստի վստահության բարձր մակարդակի պահպանմանը ընթերցողների շրջանում: Թեպետ սա պարզ բան է թվում, սակայն, ցավոք սրտի, միշտ չէ, որ կիրառվում է գործնականում: Հարգանքի և վստահության արժանանալու համար Օրհուս կենտրոնը պետք է ընտրի համապատասխան դեր և դիրք, լինի դա շահերի պաշտպանության գործունեության, թե տեղեկությունների հաղորդում լայն հասարակությանը: Երկու մոտեցումներն էլ ունեն առավելություններ ու թերություններ:

Այս հարցը կարելի է ներկայացնել Չեխիայի Հանրապետության Շումավայի ազգային պարկի բնապահպանական կառավարման վերաբերյալ քննարկումների օրինակի վրա: Խիստ էմոցիոնալ ու թեժ բանավեճերի առանցքում, գոնե սկզբում, քննարկվում էր, թե ինչ խորությամբ պետք է կառավարել ազգային պարկի անտառը, որտեղ բազմացող կեղևակերների պոպուլյացիան սկսել էր ոչնչացնել ծառերը: Անտառի կառավարիչները և ինժեներները որոշել էին դասական մոտեցում որդեգրել սպառնալիքի հանդեպ, այսինքն՝ ծառահատում կատարել: Ընդդիմադիրներ ՀԿ-ներ էին, որոնք առաջարկում էին,

Ո՞վ է փորձագետը և ո՞վ է ակտիվիստը:

Աղբյուրը՝ Ekolist.cz, 2015թ.

որ պետք է թույլ տալ, որ անտառային բնական գործընթացները զարգանան իրենց հունով: ՀԿ-ների և աջակցում էին գիտական ջրջանները, թեպետ, երբ գիտնականները սկսեցին սատարել ՀԿ-ների օրակարգը՝ օգտագործելով ՀԿ-ների գործիքները (խնդրագրեր, ցույցեր և հանրային նամակներ), նրանք գրավեցին ՀԿ-ների դիրքը՝ որպես անկախ փորձագետներ ու գիտնականներ, և, տարօրինակորեն, թուլացրեցին ընդդիմադիրներին:

Տեղեկատվության անաչառ մշակման հետ կապված մեկ այլ խնդիր կարող է ծագել, երբ օրակարգի աջակցության մեջ ընդգրկվում են քաղաքական գործիչները: Մովորաբար դրանք լինում են այն դեպքում, երբ քննարկվում են բնության պահպանության խթանման միջոցառումները, ինչպիսիք են՝ փոփոխությունները լանդշաֆտի կառավարման մեջ, բնության պահպանությունը, գյուղատնտեսությունը, անտառները և հունների ու ջրահոսքերի վերականգնումը: Նման միջոցառումներին սովորաբար աջակցում են բնապահպանական հարցերով հետաքրքրված կուսակցությունները, ինչպիսին է՝ Կանաչների կուսակցությունը: Համանման իրավիճակ կարող է ծագել նաև այն ժամանակ, երբ ընթերցողները, ովքեր կարող են ունենալ քաղաքական այլ նախապատվություն, կորցնում են տեղեկատվական ծառայություն նկատմամբ իրենց վստահությունը:

Բացառել աջակցությունը որևէ որոշմանը, մոտեցմանը կամ կազմակերպությանը

Ցանկացած բարդ բնապահպանական հարց և բնության պահպանության, ջրերի կառավարման, անտառտնտեսության և գյուղատնտեսության ոլորտներում ցանկացած փոփոխություն կարելի է դիտարկել տարբեր տեսանկյուններից: Տարբեր լուծումների համար բաց լինելը օգնում է հստակեցնել ամենալավ ու ամենաընդունելի տարբերակը: Սա կապված է նախորդ հարցի հետ: Տեղեկատվական ծառայությունը՝ վստահության և հարգանքի արժանանալու համար, պետք է բաց լինի տարբեր մոտեցումների համար և պետք է պատրաստակամորեն հրապարակի բոլոր շահագրգիռ կողմերի հողվածները (հաշվի առնելով նորությունների և տեսակետների/մեկնաբանությունների տարբերությունը): Տեղեկատվություն հրատարակողը կարող է խրախուսել, որ տարբեր շահագրգիռ կողմերը բացատրեն իրենց տեսակետները, նույնիսկ եթե դրանք վիճելի են:

Թեման հասկանալ խորությամբ (պարտադիր պայման է կրթված ու մասնագիտացված աշխատակիցներ ունենալը)

ԱՌԿ հարցերի բարդությունը պարտադիր է դարձնում գիտելիքի բավարար մակարդակի առկայությունը, թեպետ պարտադիր չէ, որ դա լինի փորձագիտական գիտելիք: Նրանք, ովքեր նյութեր են պատրաստում, պետք է ունենան առնվազն մասնագիտական կրթություն, և կարևոր է, որ չլինի կախվածություն

միայն արտաքին փորձագետներից: Այդ պատճառով աշխատակիցները պետք է պարբերաբար վերապատրաստվեն:

Հոդվածները պետք է լինեն հասկանալի միջին ընթերցողի համար

Հրապարակված տեղեկությունները հիմնականում նախատեսված են ոչ թե փորձագետների, այլ լայն հանրության համար, քանի որ փորձագետներն ունեն տեղեկատվության իրենց սեփական մասնագիտական ու գիտական աղբյուրները: Համապատասխան հավասարակշռությունը պահպանելու համար հաղորդակցությունը պետք է ուղղված լինի ընթերցողների շատ տարբեր խմբերին՝ փորձագետներից մինչև քաղաքացետ և լայն հասարակայնություն: Բովանդակությունը պետք է լինի ճիշտ՝ փորձագիտական տեսակետից և, միևնույն ժամանակ, հասկանալի հանրության համար: Մա հեշտ խնդիր չէ և արժե վարձել լրագրողական փորձ ունեցող որևէ մեկին՝ որպես խմբագիր: Արժե դիտարկել հետևյալ գործնական կանոնները.

- Խուսափել փորձագիտական եզրույթներից:
- Ընթերցողի ուշադրությունը գրավելու համար սկսել ամենակարևոր ուղերձից:
- Օգտագործել լուսանկարներ, պատկերներ և գծապատկերներ՝ աղյուսակների փոխարեն:
- Եթե հրապարակումը առցանց է, ապա ընթերցողները Ձեզ հատկացնում են մեկ կամ երկու րոպե, ուստի հոդվածը պետք է կարճ լինի:
- Օգտագործել ենթավերնագրեր՝ հոդվածի մասերն առանձնացնելու համար:
- Պահել ընթերցողների ուշադրությունը՝ հրապարակելով ողջ պատմությունը ներկայացնող հոդվածաշար:

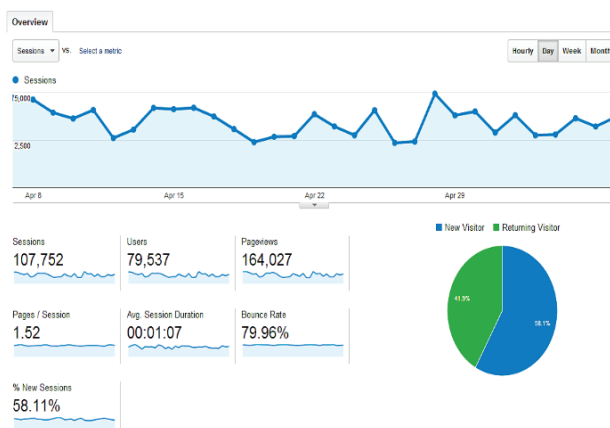
Մոնիտորինգը, մարքեթինգը, շահերի պաշտպանությունը և ցուցանիշները կօգնեն բարելավել Ձեր հրապարակումների բովանդակությունը

Առցանց հրապարակումների համար օգտագործեք մոնիտորինգի և գնահատման ուժեղ գործիքներ, ինչպիսին է «Գուգլ անալիթիքսը» (Google Analytics): Դրանք կօգնեն, որ Դուք հասկանաք, թե որ տարածաշրջաններից են Ձեր առցանց ծառայություններից օգտվող ընթերցողները և որոնք են նրանց հետաքրքրող հոդվածները:

Ձեր արդյունավետության կանոնավոր գնահատումը «Գուգլ անալիթիքսը»-ի (որը հասանելի է անվճար) միջոցով կարող է օգնել Ձեզ բարելավելու թե՛ բովանդակությունը և թե՛ մարքեթինգը, քանի որ այն գործնական տեղեկություններ է պարունակում Ձեր ընթերցողների և նրանց վարքագծի մասին:

Վերլուծական գործիքներ օգտագործելով, Ձեզ համար պարզ կդառնա, թե.

- Որ հոդվածները և թեմաներն են ժողովրդականություն վայելում
- Երբ (ամիս/տարվա եղանակ/օր/ժամ) են Ձեզ ընթերցում և որքան ժամանակ են հատկացնում դրան և
- Որ վեբկայքերն են ուղղորդել Ձեր ընթերցողներին:

Այժմ փոխվել է ընթերցանության ձևը: Ընթերցողներն այժմ փնտրում են տեղեկատվություն, որը չի սահմանափակվում որևէ կոնկրետ լրատվամիջոցով: Բովանդակությունը կարող էք բարելավել մի քանի վեբկայքերի միջոցով (RSS եղանակ, հղումներ և հոդվածներ): Եթե Ձեր բովանդակությունը տրամադրում էք RSS եղանակով, ապա կարող էք ընտրել վեբկայքի ընթերցողների համար ամենատեղին հոդվածները, բայց կարող էք և պետք է նրանց առաջարկեք լրացուցիչ տեղեկություններ այդ վեբկայքերում իրենց կարդացածի մասին:

Աղբյուրը՝ Պավել Չինչերա, 2015թ.

Սոցիալական ցանցեր

Ակտիվ մարքեթինգի և գովազդի համար օգտագործեք սոցիալական ցանցերը (Ֆեյսբուք, Վկոնտակտ և Թվիթեր): Դա կընձեռի Ձեզ առավելություն՝ Ձեր թիրախային խմբի շրջանում տեղեկությունների տարածման մեկ այլ խողովակի տեսքով: Խրախուսեք Ձեր աշխատակազմին օգտագործել իրենց սեփական սոցիալական ցանցի հաշիվները Ձեր վեբկայքի ոչ պաշտոնական գովազդման համար, օրինակ՝ ներկայացնելով թարմ կամ հետաքրքիր հոդվածներ:

Մի մոռացեք, որ սոցիալական ցանցերը կարող են վնասակար լինել, եթե չեն օգտագործվում պատշաճ ձևով: Ստորև ներկայացված հիմնական կանոնները կարող են օգտակար լինել.

- **Հաղորդակցվեք:** Արձագանքեք հաղորդագրություններին և պատասխանեք հարցերին:
- **Ներկա եղեք** Ֆեյսբուքում, ամեն օր գրեք հաղորդագրություններ և արձագանքներ (մեկ ժամը բավարար է):
- **Եղեք հակիրճ և զվարճալի:** Եթե չեք կարող զվարճալի լինել, ապա եղեք պարզապես հակիրճ:
- **Եղեք քաղաքավարի և հանդուրժող և արգելափակեք** այն մարդկանց, ովքեր այդպիսին չեն:
- **Խթանեք**, որ լրագրողները հաղորդեն Ձեր ֆեյսբուքյան էջի հայատարարությունները և թույլ տվեք նրանց կատարել տարբեր ոչ պաշտոնական մեկնաբանություններ:
- **Օգտագործեք** լուսանկարներ և տեսագրություններ:
- **Ձեր ընթերցողներին հնարավորություն տվեք**, որ «հավանեն» («լայքեն») Ձեր վեբկայքը:
- **Դիտարկեք** այնպիսի քննարկումների անցկացումը, որին թույլատրվում են մասնակցել միայն ֆեյսբուքյան ընթերցողները:
- **Ֆեյսբուքը կարող է լինել կարևոր խողովակ՝** Ձեր վեբկայքի համար նոր ընթերցողներ ներգրավելու համար. փորձեք ունենալ հնարավորինս շատ «ընկերներ»:
- **Ակտիվ եղեք:** Խրախուսեք, որ մարդիկ հաղորդեն Ձեր հայտարարությունները, մեկնաբանությունները և «լայքերը»:

Հարգանք հեղինակային իրավունքների նկատմամբ

Հետևեք, որ Ձեզ հղումները լինեն ճիշտ և ներկայացրեք Ձեր տեղեկությունների աղբյուրները (ՀԿ-ներ, կառավարություն և այլն) և հարգեք լիցենզավորման քաղաքականությունները (Դուք կարող եք օգտագործել հեղինակային իրավունքի պետական լիցենզիաները):

Խիստ կարևոր է վեբի դիզայնը

Լավ դիզայնը ավելի է, քան գրաֆիկան: Խիստ կարևոր են լավ նախագծված դասավորությունը և կառուցվածքը: Քանի որ այս հարցը ընդգրկված չէ սույն գրքույկի շրջանակում, ուստի ներկայացնում ենք միայն մի քանի հիմնական կանոններ.

- **Վեբկայքը ընթերցվում է անկյունագծով՝** վերին ձախ անկյունից դեպի աջ ստորին անկյունը: Հետևաբար, ամենակարևոր ուղերձը պետք է լինի վերին ձախ անկյունում, և Ձեզ անհրաժեշտ է կանոնավոր կերպով թարմացնել հենց դրա բովանդակությունը, քանի Ձեր ընթերցողը առաջինը դրան է նայում: Վերին աջ անկյունը «սպիտակ կետն» է, թեպետ Դուք կարող եք գրավել ընթերցողների ուշադրությունը՝ այդ մասում մեծ լուսանկարով հոդված հրապարակելով:
- **Հոդվածները պետք է լինեն կարճ և բաժանվեն բաժինների:** Ցանկացած վեբկայքի վրա ծախսված միջին ժամանակը մոտավորապես մեկ րոպե է, հետևաբար, հիմնական ուղերձները պետք է տեղավորվեն այդ ժամկետում:
- **Գծապատկերները, լուսանկարները, գծագիրները և քարտեզները ավելի արագ են բացատրում՝** քան երկար տեքստերը: (Մի մոռացեք, որ Դուք ունեք ընթերցողների ուշադրությունը շատ սահմանափակ ժամանակով):
- **Վեբկայքի կառուցվածքը պետք է լինի պարզ, առավելագույնը երկու կամ երեք մակարդակներով և միայն մի քանի բաժիններ:**

zprávy o přírodě, životním prostředí a ekologii

ekolist.cz

rozšířené vyhledávání

vyhledat

titulní strana | zpravodajství | publicistika | zelená domácnost | kultura | kalendář akcí | fotobanka | partnerská sekce

Zprávy novosti nejčtenější

Experti: Nárůst hladiny moří může být vyšší, než se předpokládalo

31.3.2016 11:51 | PRAHA (ČTK)
Nárůst hladiny moří v tomto století by mohl být až o 50 centimetrů vyšší, než se očekávalo. Vyplyvá to z nové studie, na které se podíleli klimatologové ze dvou amerických univerzit. Experti zjistili, že led na Antarktidě taje mnohem rychleji, než se dosud myslelo, uvedla agentura Reuters.

Portugalští čápi bili rezignovali na cesty do Afriky a usadili se na skládkách

31.3.2016 05:54
Skládky odpadů v životním prostředí působí řadu nepřijemností, ale někdy je jejich negativní vliv zvláště raňmovaný. Dokládá to i příklad portugalských čápů, kterým se z bohaté zásoběných skládek ani trochu nechce na pravidelný tah do teplejších krajů.

Plynaři: Antifosilní zákon by neměl jít proti zemnímu plynu

30.3.2016 08:00 | Diskuze: 2
Připravovaný antifosilní zákon by do budoucna měl snížit závislost Česka na fosilních palivách, mezi něž patří také zemní plyn. Podle plynařů je ale zemní plyn ekologický.

Lední medvědi ze Zoo Brno má za sebou první veterinární prohlídku

31.3.2016 14:05

Zeman: Požadavek na nové EIA je zbytečnou byrokratickou překážkou

31.3.2016 13:28

Publicistika / názory a komentáře

Vladimír Wagner: Jak je to s počtem úmrtí vinou radiace z Černobylu?

30.3.2016 | Vladimír Wagner

Zelená domácnost

Brňané mohou dát nepotřebné věci k využití jiným. Drobné za prodej půjdou na městskou zeleň

29.3.2016

Publicistika / příroda

Šumavská rašelinisté a potoky - napravování dávných chyb našich předků

23.3.2016 | Jan Dvořák

Publicistika / rozhovory

Podruh: Chci, aby studenti vyzvali normy na soubor a navrhl soběstačný a šetrný dům

14.3.2016 | Martin Mach Ondřej

Publicistika / eseje

Když dětství prožijete v přírodě, budete v dospělosti i ochráncem přírody?

9.3.2016 | Šárka Křepeková

Kultura

Všechno šas na světě - naprosto netradiční rodinná dovolená v kanadské divočině

1.3.2016 | Zdeňka Vlková

Diskuze: 2

Měsíční souhrn

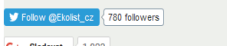
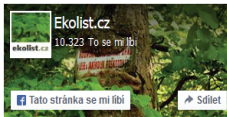
Lednový souhrn: Divoci koně a další letokruh

3.2.2016 | Martin Mach Ondřej

Cestovatelé v trabantech podpořili záchranu outoňů. Roztomilé primáty ohrožuje vysadba palm olejních

Tým cestovatelů Dana Píháně zaznamenal svou krásnou cestu přes Austrálii do Thajska. Během ní prožili i lidoněší zápolci v tu dobu s masivními lesními požáry. Dopady pěstování palm olejné jsou vidět i ve filmu. Nebo ještě přesněji: vidět pro vřudypřítomný smog vůbec nejsou.

Ekolist.cz բնապահպանական վերկայք է, որը գործում է Չեխիայի Հանրապետությունում 1997 թվականից: Կայքն ունի ամսական 80,000 - 100,000 ընթերցող: Դրա առաջնահերթություններից մեկը լանդշաֆտի կառավարման մեջ անհրաժեշտ փոփոխությունների հետ կապված կրթությունն է:

Burimi: Ekolist.cz, 2015

Հեղինակ՝

Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի տարածաշրջանային բնապահպանական կենտրոն (ՏԲԿ)

Մասնակցել են՝

Պավել Չինչերան,
Գորդոնա Կոժուհարովան,
Մարտին Պետրուշևսկին,
Մատիաս Փուրինգերը,
Թոմաս Ռիհաչեկը:

Լուսանկարներ՝

Չեխական երկրաբանական ծառայություն (էջ 21),
Ekolist.cz (էջեր 23 և 25),
ԷԿՈՍԻՍՏԵՄ (էջեր 19 և 20),
Ֆրանտիշեկ Պելկ (էջ 13),
Հյուգո Շարվատ (էջ 12),
Յան Ստեջսկալ (էջ 9),
Մարտին Դիվիժեկ (էջ 12),
Պավել Չինչերա (էջեր: 12, 15, 16, 17 և 24),
և
Պետական հողերի գրասենյակ (էջ 14):

Սույն հաշվետվությունը պատրաստվել է Կենտրոնական և Արևելյան Եվրոպայի տարածաշաղթանային բնապահպանական կենտրոնի (ՏԲԿ) կողմից «Օրհուս կենտրոնների կողմից աղետների ռիսկերի կրճատման կարողությունների ամրապնդում՝ տեղական համայնքների իրազեկվածությունը բարձրացնելու նպատակով» ՇՄԱ ծրագրի շրջանակում: Ծրագրում ընդգրկված են հետևյալ երկրները՝ Ալբանիա, Բոսնիա և Հերցեգովինա, Հայաստան, Դրոգոստան, Մոլդովա և Տաջիկստան: Ծրագիրն իրականացվում է ԵԱՀԿ-ի, ՄԱԶԾ-ի, ՏԲԿ-ի և ՄԱԿ ՇՄԾ-ի կողմից՝ Շվեյցարիայի, Ֆինլանդիայի և Ավստրիայի ֆինանսական աջակցությամբ:

Schweizerische Eidgenossenschaft
Confédération suisse
Confederazione Svizzera
Confederaziun svizra

MINISTRY FOR FOREIGN
AFFAIRS OF FINLAND

AUSTRIAN
DEVELOPMENT
COOPERATION

Սույն հրապարակման մեջ արտահայտված են հեղինակների կարծիքները և պարտադիր չէ, որ արտահայտեն ՇՄԱ գործընկեր կազմակերպությունների և նրանց դոնորների կարծիքները:
